

BOEKBESPREKING.

GUNDOLF KEIL. *Der Kurze Harntraktat des Breslauer Codex Salernitanus und seine Sippe.* Diss. Bonn 1969, 64 blz.

Deze dissertatie waarop een germanist tot doctor in de geneeskunde promoveert — wat in Duitsland niet zo zelden gebeurt omdat het aan de tweevoudige doktoren veelal een veilige academische loopbaan in uitzicht stelt — onderstreept nog eens de grillige levensloop die een middeleeuws medisch traktaat kan beschoren zijn. Te weten: in het Latijn uit de antieke bronnen van Galenos en de vele anderen gekomponoerd zijn, en omdat het geschrift voor gebruik aan het ziekbed te uitgebreid was tot een syntetische handleiding in de volkspraak vertaald te worden, hetwelk dan op zijn beurt opnieuw tot een Latijns compendium bewerkt wordt. Er kunnen eeuwen liggen tussen het moederstuk en de kleindochter(s). Gundolf Keil heeft die metamorfose opgespoord met een kodex uit de zeventiger jaren van de twaalfde eeuw, een verzameling van uroskopische voorschriften bevattend en die zich te Breslau bevindt. Al is het duidelijk dat het manuscript een vrucht is van de Salernitaanse geneeskunde, dan is het daardoor niet zeker dat het uit Italië herkomstig was, laat staan uit Salerno. Wie stambomen van manuscripten opmaakt, staat nogal vaak voor zulke verrassende uitkomsten; meer dan ooit is zulks het geval voor uroskopische traktaten. Keil voert in zijn literatuur daarvan enkele treffende voorbeelden aan.

Zo is de Codex Salernitanus van Breslau de stamvader van een aantal kortere uroskopische geschriften, niet veel meer dan tabellen die de piskijker onmiddellijk bij de hand moest hebben om zijn geheugen op te frissen terwijl hij aan het werk is. Op die manier is er een groep van zeer oude middeleeuwse Latijnse urineteksten ontstaan, vaak ouder dan sommige zogezegde oerteksten uit Salerno. Hun auteurs zijn anoniem of verschuilen zich onder de naam van Galenos. Deze teksten zijn aangedikt tot een geheel waarvan de delen in mindere of meerdere mate verwant zijn en de moderne medici-historici tot tegenstrijdige konklusies geleid hebben, zodat zich een verwarringwekkend beeld van verkeerde overleveringen tot in het heden gehandhaafd heeft. Dit is meer dan ooit het geval met de afstammelingen van de Codex Salernitanus uit Breslau die Gundolf Keil onder de loep neemt.

Van die Codex bestaat al een Middenhoogduitse vertaling die zich tot in de twaalfde eeuw laat vervolgen en over het gehele Duitse taalgebied verspreid was. Men kan zich voorstellen wat daaruit van met de hand geschreven telgen ontsproten is. Dat na een eeuw of zo van die Middenhoogduitse vertalingen Latijnse hervertalingen gegroeid zijn, is begrijpelijk, en tot welke ingewikkelde familieverwantschappen het leidt, ligt eveneens voor de hand. Keil brengt hiervan een bewijs met de weergave in drie parallelle kolommen, van de Latijnse oertekst, de Oudduitse bewerking en de Latijnse hervertaling. Hij verschafft daarbij een nauwgezette kritiek en neemt ongenadig tal van voorgangers onder handen die zich al te slordig zonder beproefde historische kritiek aan de identificering en de bronstudie van uroskopische manuscripten uit de hoge en late middeleeuwen hadden gewaagd. In de opsporing van de familiebanden dier oude uro-geschriften is Keil vaak op Middelnederlandse manuscripten gestoten. Hij kent

hun geschiedenis tot op een draadje, en geeft ze allemaal de passende plaats in de stamboom. Aldus vertoont een veertiende eeuws handschrift uit Den Haag, door Geyl in 1909 uitgegeven, een Hoogduitse invloed. Het urognostische deel van dat vademecum bestaat uit een samenraapsel uit **Den Boec van Medicinen**, uit **De Vlaamsche Leringen van Orine** (cfr. Munk 1917) en uit niets anders dan Keils korte urotekst die hij te Breslau op het hoofd tikte. De stamboom van dat traktaatje luidt: oorspronkelijk Latijn, Hoogduitse vertaling, daarna Nederfrankische bewerking en ten slotte in het Saksische dialect vastgelegd. Het geslacht van Keils verkort tabelvorming uroskopisch geschrift vertoont een zeer rijke vertakking, alleen het Oudduits kan al op meer dan honderd teksten wijzen. De vele metamorfoses maken dat de leden van het geslacht niet meer te erkennen zijn, omdat de diverse auteurs ze met een andere handtekening hebben voorzien. Achter al die maskers verbergt zich dezelfde tekst die meer dan vijfhonderd jaar aan de medische praktijk haar eigentijds patroon heeft verleend.

Gundolf Keil gaat nog een eind verder met de stamboomstudie van middeleeuwse manuskripten, en geeft een voorbeeld van wat hij noemt de hervertalingen van tweede graad. Het zit zo ineen: Latijnse oortekst, over volkstekst terug naar het Latijn. Deze laatste nu wordt op zijn beurt het uitgangspunt van een nieuwe vertaling naar de volkstaal. De promovendus brengt van deze tweedehandse herverkaveling van medisch gemeengoed een frappant voorbeeld met een urotekst uit de Rogerglosse. Deze werd tweemaal, vanuit een Duits tussenstadium, opnieuw in het Middellatijn vertaald. Men heeft ze in de twintiger jaren alle twee als zelfstandige geschriften beschouwd, tot men ze veertig jaar later als een overgeleverde vorm van het zelfde korte urotraktaat heeft geïdentificeerd. Zulke hervertalingen van de tweede graad zijn tamelijk zeldzaam. Het is de verdienste van Keil op dat verschijnsel de aandacht te hebben gevestigd. Zoals het tot het kenmerk van zijn dissertatie mag gerekend worden dat hij het bekende feit van de hervertaling over drie trappen, opnieuw met een voorbeeld heeft belicht, en een verkeerde voorstelling met de Codex Salernitanus van Breslau heeft rechtgezet. Het is een dissertatie die van een grondige uitdieping der bewerkte stof getuigt, er werd veel tijd en kritische zin aan besteed.

L. Elaut.

WOLFGANG KLOPPE. Erinnerung an Carl Gustav Carus (1789-1869). Medicus Verlag Berlin 1969, 39 blz.

Een mooi gedrukte, mooi ingebonden bibliofiele uitgave, door de firma Boehringer-Mannheim met een opdracht aan de medici-historici toegezonden. De auteur, van wie H. Goerke in een ten geleide zegt dat hij een bekwaam en hartstochtelijk schilder van de geneeskunde uit de Goethe-periode is, voert een arts uit Dresden ten tonele die tevens beeldend kunstenaar en vruchtbaar schrijver was, en een voorname rol gespeeld heeft in het kulturele leven van de Saksische hoofdstad. Wie nader wil kennis maken met Carl Carus en na lektuur van deze monografie een weekje in het geschreven oeuvre van de man gaat naverwijlen, acht zich beloofd voor de moeite en de eraan gespendeerde tijd. Hij kan daarop zijn oordeel best aldus weergeven: een man van een grote veerzijdigheid. Maar ondanks dat alles, naar mijn smaak geen man om tot een hoogtepunt van de negentiende eeuwse geneeskunde gepromoveerd te worden, daarvoor heeft hij

te weinig blijvends voortgebracht. Wat hij presteerde, werd weggespoeld door de positieve wetenschap die hij wel voorzag en voorspelde, doch waarin zijn eigen aandeel te gering was. Carl Carus stierf in 1869; deze datum was de aanleiding tot de brochure door Kloppe, hoofdredakteur van het **Deutsche Medizinische Journal** en temperamentvol schrijver met een vleug Carusbloed in de pen, aan een idooltje van zijn historische belangstelling gewijd. Carus zelf werd door Kloppe niet over het paard getild, want daarvoor werd het exposé in een te kritisch kleed gestoken.

Carus, man van de romantiek zoals Alexander von Humboldt, werd te Leipzig in 1789 geboren uit een geslacht waarin heel wat natuurvorsers en artsen voorkomen. Op de leeftijd van tweeëntwintig jaar privatdocent in de vergelijkende anatomie, was hij in 1813 chef van het Franse krijgsgasthuis na de slag van Leipzig. Het jaar daarop gaat hij te Dresden de verloskundige kliniek organiseren, en in 1827 wordt hij tot koninklijk lijfarts aangesteld. In die hoedanigheid diende hij drie koningen. Het was o.m. in die periode dat hij zijn meeste medische werken en reisverhalen schreef, hij bekroonde het alles met vier boekdelen levensherinneringen. Carus was geen revolutionair temperament doch een man van de verzoening en de rustige arbeid. Stefan Zweig heeft hem met Erasmus vergeleken.

Het levenswerk van Carus is verbluffend van veelzijdigheid: zoölogie, morfologie, anatomie, gynecologie en verloskunde, biologie, psychologie, filozofie, belletrie, schilderen, tekenen, etsen, kunstkritiek. Toch was hij geen compiler, geen veelschrijver, geen literaat, want zijn werk is te doordacht, te nauwgezet wetenschappelijk toegerust en verantwoord, daardoor wijkt het nogal af van de fantasieën der integrale romantiek. Waar ligt de sleutel die Carus de toegang verschaftte tot zulke ongewone polytematiek? Kloppe antwoordt: in het eroude tema van de filozofie, vanaf Tales van Milete tot de Indische wijsgeren. Als man van de wetenschap tastte Carus naar de diepste gronden van de harmonieuze natuur, onderzocht en observeerde hij een groot feitenmateriaal en beschreef het met een uiterste akribie. Deze rijkdom heeft hem niet tot de chimerische gevolgtrekking gebracht dat hij daarmee al de raadselen van deze wereld opgelost had. Hij bleef met de twee voeten op de moederbodem van de ervaring staan en hield zich ver van bespiegeling en willekeur. Het stemt dan ook tot nadenken dat Carus door de historici van de romantiek als de strengste en de bedachtzaamste onder de denkers van deze richting wordt bestempeld. Meer dan welke andere ben ik in staat mij diep en lang in de verborgenheden van de zuiverste abstrakties onder te dompelen, zegde hij over zichzelf.

Veel van Carus' werk heeft in de loop der jaren van zijn betekenis verloren en is thans niets meer dan historie.

Zijn autobiografie, zijn geschriften over Goethe en over de biologie is nog van het duurzaamste. Het hoofdmoment van zijn aktiviteit blijft de geneeskunde. Toen hij te Dresden hofarts werd, viel het opgeven van de armenpraktijk te Leipzig hem het zwaarst en over zijn beleving in het militaire ziekenhuis zijner geboortestad heeft hij bladzijden geschreven die banaliteit of sensatiezucht ver overtreffen, zij leggen de kern van zijn medische gedragsregelen bloot.

Carus stond met Goethe in betrekking ofschoon hij de dichter slechts éénmaal ontmoette, te Weimar in juli 1821. Maar zij wisselden brieven en elkanders wetenschap-

pelijke geschriften. Het ging daarin veelal over de metamorfosen van de planten en het geheim van de skeletvorming, die zij poogden te ontraadselen.

In 1822 kwamen te Leipzig voor de eerste maal de Deutsche Naturforscher und Aerzte bijeen in een genootschap dat sindsdien ieder jaar vergadert. Carus hield een lezing die de man en zijn oeuvre typeert. Hij zei er o.m. : Het is goed dat de wetenschap van tijd tot tijd tot inkeer komt en zichzelf afvraagt hoever het standpunt dat zij thans inneemt van haar eigenlijk doel verwijderd is, en welke richting zij moet inslaan om altijd met meer kracht dat doel te bereiken. Wil dat zelfonderzoek vruchten dragen, dan moet men alle eenzijdigheid die de bestaande situatie als de beste beschouwt afleggen. Evenzeer moet men genoeg zelfoverwinning kunnen opbrengen, de publieke vergissingen, ook als men ze lang en innig aangekleefd heeft, als vergissingen te erkennen en te verloochenen. Tenslotte moet men genoeg standvastigheid bezitten om het degelijke van vroegere inspanningen naar waarde te schatten en niet op te offeren aan het tragische zoeken naar iets nieuws, alleen maar omdat het nieuw is.

Deze en andere, gelijkaardige uitspraken van Carl Carus tonen ons een man wie het beeld en de taak van de wetenschap duidelijk voor de ogen stonden. Het is niet onwetenschappelijk het objekt van de zuivere natuurbeschouwing in de menigvuldigheid van de verschijnselen op te sporen, ook als de spekulatieve beschouwing daaruit het heerlijke beeld van een allesomvattende eenheid poogt te scheppen. Natuurbeschouwing en spekulatieve beschouwing kunnen nooit van elkaar gescheiden worden. Het te nadrukkelijk beklemtonen van het ene zowel als van het andere leidt regelrecht tot fouten in de wetenschapsbeoefening. Slechts het naar de eenheid uitziende oog van de bespiegeling, gepaard met de sekure waarneming van alle levensverschijnselen, vermag op dat gebied iets degelijks te verwezenlijken.

In 1854 schreef Carus in een tweede essay gelegenheidsbeschouwingen over de stand der natuurwetenschap ten behoeve van biologen en artsen. Hij vermaant ze opnieuw de methodes van hun onderzoek en handelen met kritische zelfbezinning te doordenken. Hij stelt eens te meer voorop dat men het gepaste evenwicht tussen idealisme en realisme niet zou prijsgeven. Hij wilde daarmee waarschuwen tegen het verdere doordringen van het materialisme, in Duitsland belichaamd door Carl Vogt en Jacob Moleschott.

Ook in de evolutie van de negentiende eeuwse psychologie heeft Carus een aandeel gehad. Om inzicht in het geestesleven te verwerven kleeft hij de genetische methode aan, zij is te verkiezen boven de andere die opgeld doen, omdat zij in staat is dieper de drijfveren van 's mensen handelen te volgen en bloot te leggen. Zo stiet hij op de betekenis door het onbewuste in het zieleleven gespeeld, en schreef te dier gelegenheid als eerste zijn in zijn berucht boek **Psyche** het vaak geciteerde : de sleutel tot de kennis van het wezen van het bewuste zieleleven ligt in de regionen van het onbewuste. Deze uitspraak maakt Carus tot een ziener.

Ziener was hij nog eens met zijn boek **Symboliek der Menschlichen Gestalt** (1835) waarin hij de fysiognomie poogt te bevrijden uit de raadselrubriekjes waarin ze beland was, en haar voorschreef naar vaster normen te zoeken om tot een echte grondvest van mensenkennis te komen. In dat verbad was hem het werk van Gaspar Lavater veel te mystisch-piëtistisch om niet op een dwaalspoor te hebben geleid. Wat Frans-Joseph Gall betreft, deze had veel degelijks voortgebracht, doch een zwerm van dilet-

tanten heeft zich op zijn kranioskopie geworpen die daardoor in het karikaturale af-dwaalde, zodat ook Carus zich van deze anderszins geleerde landgenoot moest distan-tiëren.

Carus was een aantrekkelijke persoonlijkheid. Hij zocht overal naar syntesen in het geschapene. Hij vond er heel wat, maar na hem hebben mannen als Darwin, Virchow, Claude Bernard, Haeckel, Du Bois-Reymond, Helmholtz het uitgestippelde spoor door-getrokken en zijn in een land met veel solieder rijkdommen terechtgekomen. Dat leidt Wolfgang Kloppe ertoe de naam van Carl Carus te verbinden met die van de definitieve renaissance der kausaal-analytische arbeidsmetodes van de negentiende eeuw.

L. Elaut.

D. BOSSCHAERT. — *De Stad Utrecht als medisch ontwikkelingsgebied.* Diss. Utrecht 1969, 442 blz.

Een soliede kanjer van een proefschrift geschreven door een man die al een eind in de veertig staat en van de biologie met als hoofdvak plantensystematiek, over een onder-breking wegens geldgebrek en 10 jaar lesgeven aan middelbare scholen, naar de genees-kunde overschakelde, arts werd op achtendertigjarige leeftijd, de medisch-historische studie aanvatte, daarin nu promoveert, in afwachting huisarts is en uitziet naar de gelegenheid om naar het Nabije Oosten te vertrekken voor ontwikkelingshulp.

De stad Utrecht medisch ontwikkelingsgebied in de tweede helft van de negen-tiende eeuw, zo luidt het thema : meer in het bijzonder van 1840 tot 1880. Wanneer men, aan de hand van de menigvuldige gegevens en documenten, eerst kennis maakt met de situatie in die jaren, konkludeert men voor zichzelf : de bewustwording van de geneeskunde, uit een stadium van slapende energie tot een explosie van alle opgespaarde wetenschappelijke potenties. De auteur zegt het anders : een stormachtig verloopende versnelling der geneeskunde, zodat zij in 1880 een volkomen andere was dan in 1840, en waarvan de wortels terug te vinden zijn in de ontwikkeling van bepaalde tenden-sen van het Westerse denken uit de vorige eeuwen.

De kenmerkende veranderingen van de periode 1840-1880 waren o.m. de verwezen-lijkingen van de wetenschap en haar dragers (positivisme en materialisme); de her-nieuwde belangstelling voor de inductieve methode; de versterking van de neiging tot vizualisering, geometrizering en kwantificering van de waarneming; de revalidatie van het werken met de handen; de opkomst van het experiment; het verdrijven van de vis vitalis als verklaringsprincipe uit de natuurwetenschap en de geneeskunde; de opkomst van een nieuw ziektebegrip, nl. het kausale of etiologische; de opkomst van het specia-lisme.

Deze hoofdtema's worden aan de hand van een ongemene rijkdom van foto's, citaten, tabellen, verwijzingen, referenties, statistieken uit Utrechtse bronnen in het licht gesteld. Het blijkt daaruit dat Utrecht in de evolutie van de nieuwe denkbeelden niet aan de kant bleef staan, doch met het werk van zijn medische hoogleraren en niet het minst door hun kolleges een groot aandeel had in de vernieuwing. Werd de Utrechtse hoogleraar in de chemie Gerrit Jan Mulder b.v. niet «de Hollandse Liebig» genoemd, die de weefsels te lijf ging met mikroskoop en chemicaliën en zo de basis legde voor

de histochemie? Hier moeten voorts vermeld worden de Hegeliaan Jacob Moleschott, de begaafde fysioloog en veelzijdige Franz Donders, Harting die Corti de tip gaf die tot de ontdekking van diens orgaan zou leiden, Herman Snellen de oogarts. Zij waren de grondleggers van befaamde scholen waaruit later zulke kleppers als Einthoven, Zwaardemaker, Winkler en Wenckebach zijn voortgekomen.

De groei tot een volwaardig wetenschappelijk centrum te Utrecht ging gepaard met veel strubbelingen en concurrenties. Die zijn het ten slotte die de progressie in de hand werken. De Utrechtse kuratoren en de regering kregen vaak met elkander aan de stok; die hoogleraren moesten zelfs hun salaris tegen verdeling met nieuw verkregen personeel verdedigen. Ze moesten slag leveren voor uitbreiding van het medisch onderwijs en het kronisch tekort van lokaliteiten, tegen de studenten die kritiek op het onderwijs leverden, hoewel ze hun wel recht op kritiek toestonden als het maar als politiek wapen kon gebruikt worden. Maar de promovendus zou zichzelf niet zijn, als hij op de sociaal-geneeskundige situatie van de bestreken periode 1840-1880 niet in het bijzonder de aandacht gevestigd had als een faktor die in de bovengemelde ontwikkeling van de geneeskunde een voorname rol gespeeld had. We vermelden onder het vele andere: de ontstellend grote sterfte (kindersterfte van 29.8 proc. in 1950-59), de verkeerde kindervoeding, het dure en deficiënte voedsel, de slechte drinkwatervoorziening, de pokkenepidemie van 1870-1871, de lage arbeidslonen, de onhygiënische huisvesting, de falende liefdadigheid, de kwakzalverij, de armeneeskunde... er komt geen eind aan. Het is ons zelden gegeven geweest zulk een dicht net van tijdgebonden documenten gespannen te zien rondom een tamelijk beperkt gebied als hier met Utrecht en zijn onmiddellijke omgeving het geval is. Uit die intensieve studie groeit dan een historisch beeld van veertig jaar geneeskunde. Het komt ons voor dat de bronnen niet ontbreken om het voor eender welk universitair centrum op een identieke manier te doen. Als maar de wil en de hartstocht om het historisch te enkadreren in de vaste vorm van een academisch proefschrift, of wat dan ook, aanwezig is. De manier waarop Bosschaert het gedaan heeft zal velen wellicht te analytisch schijnen, ze zouden het liefst syntetisch beschreven gezien hebben, als een objectief gefundeerd verhaal. De historisch geëngageerde medici en alwie de problemen van klinisch onderwijs en filozofische vorming van een kritisch oordelende elite ter harte gaan, zullen de voorkeur geven aan de manier waarop de promovendus het gedaan heeft. Het is een bezwaar dat aan sommige proefschriften kleeft, omdat het uit de aard van de zaken moeilijk anders kan maar in onderhavig geval is het voor niemand een bezwaar, al is het opus daardoor ver tot boven de vierhonderd bladzijden aangegroeid. Als waardeerbaar voordeel kan ook gelden dat de dissertatie onmiddellijk in medias res binnentapt, zonder een inleiding die uit veel gelijkkluidende voorgaanden bijgeschreven werd. De consciëntieuze aanwijzing van de bronnen zal de lezer niet zonder attentie voorbijgaan. Ze werden overigens met een rangnummer (tot 840) aangestipt. Daarnaast is er een soliede lijst van literatuur, boeken, tijdschriften, een index van persoonsnamen met verwijzing naar de blzz. waar ze ter sprake komen, en een index van tabellen.

Het gehele is een geschrift in de lektuur en de studie waarvan men zich graag een dag onderdompelt. Persoonlijk geraakte ik er moeilijk uit los. Iik had graag gezien dat een Gentenaar b.v. het voor zijn stad ook zo doen zou.

L. Elaut.

HERMANN GRENSEMANN. — Der Arzt Polybos als Verfasser hippokratischer Schriften. Verlag Akad. Wissensch. u. Lit. Mainz. 1968, 53-95.

Een beknopte monografie over enkele nog in betwisting staande data nopens persoon en werken van een Griekse arts die in de oudere dokumenten en alles wat daaruit voortgevloeid is, als de schoonzoon van de grote Hippokrates van Koos (geb. 460 v. Chr.) bekend staat. In elk geval was Polybos een voortreffelijk leerling van de meester die in één adem met diens twee zonen, Tesselos en Drakoon, vernoemd wordt. Galenos is daaromtrent zeer uitdrukkelijk en bestempelt hem zelfs als de opvolger van Hippokrates. Tot twijfel over de familiebanden tussen Hippokrates en Polybos bestaat geen ernstige aanleiding, zo luidt de eerste konklusie van Grensemann.

Rijst evenwel een andere vraag. Is Polybos al dan niet de auteur van sommige stukken uit het Corpus Hippocraticum? De vraag rijst, en Polybos is de enige arts die in de doxografie van de Hippokratische geschriften aan bod komt. Naast het auteurschap van enkele geschriften die aan de schoonvader en aan de schoonzoon te samen toegeschreven worden, zouden slechts twee geschriften op Polybos' naam alleen staan: **De natura Hominis** en **De octimestri partu**. Op goede historische en tekstkritische gronden schijnt anderzijds vast te staan dat het eerste van deze traktaten van Koische terwijl het tweede van Knidische oorsprong is, zodat Polybos onmogelijk als de auteur van de twee stukken kan doorgaan.

Hoe rijmt men dat te saam?

Na een vrij lange maar doorzichtige historische en kronologische vergelijking van de bronnen uit Aristoteles en de anderen die op de in gemelde geschriften behandelde onderwerpen betrekking hebben, komt de ontledende auteur tot de volgende besluiten.

Men mag het bewezen achten dat de twee geschriften in de Koische en niet in de Knidische school thuishoren, want ze behandelen onderwerpen die uit de **Epidemieën I en II**, de meest autentieke en de oudste van Hippokrates' opera stammen. Bij de konfrontering van de twee werken treedt bovendien een gemeenschappelijke en uitgesproken drang te voorschijn om wetenschappelijke problemen systematisch en schematisch te behandelen, in beide treedt tevens hetzelfde bewustzijn naar voren om met eenzelfde wetenschappelijke methode naar de oplossing te streven, te weten de bekommernis voor de etiologie der ziekte die in een afwijking van de humoren gelegen is. De geschriften zijn zelfs dateerbaar door de vaststelling dat zij onbetwistbaar ondergebracht kunnen worden bij de oudere geschriften van Koos die alleen in de laatste tien jaar van de vijfde eeuw v. Chr. ontstaan zijn. Moesten zij later dan het jaar 400 geschreven zijn, dan zou dat moeilijk overeen te brengen zijn met het auteurschap van een man die een leerling van Hippokrates is geweest en die na diens dood in 375, nog geleefd heeft.

Uit de analyse van alle gegevens treedt dan duidelijk in het licht dat de doxografische traditie bezwaarlijk aan te vechten is, en dat de twee bedoelde geschriften uit het Corpus Hippocraticum aan de arts Polybos mogen toegeschreven worden. De monografie van Grensemann brengt dit nieuwe, dat ze langs een andere weg een bewijs aanvoert voor een stelling die stevige argumenten best kan gebruiken.

L. Elaut.